Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 12. 1. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1499/2010, ECLI:CZ:NS:2011:8.TDO.1499.2010.1

Číslo: 35/2011

Právní věta:

Zjištění, že se v konkrétním případě jedná o faktickou konzumpci, nelze opírat jen o srovnání trestních sazeb v úvahu přicházejících trestných činů spáchaných v jednočinném souběhu, ale je na ni nutné usuzovat z faktického průběhu činu (rozhodnutí č. 10/1987-II. Sb. rozh. tr.). Právě podle okolností, za nichž byl čin spáchán, a s přihlédnutím k jeho povaze a závažnosti (společenské škodlivosti) je možné dojít k závěru o tom, zda je trestný čin prostředkem jen relativně malého významu ve srovnání se základním trestným činem nebo vedlejším, málo významným produktem základního trestného činu.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 12.01.2011

Spisová značka: 8 Tdo 1499/2010

Číslo rozhodnutí: 35

Číslo sešitu: 7

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Faktická konzumpce, Pojistný podvod, Úvěrový podvod

Předpisy: § 250a tr. zák.
§ 250b odst. 1 tr. zák.
§ 250b odst. 3 tr. zák.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud odmítl dovolání nejvyšší státní zástupkyně podané v neprospěch obviněné B. K. proti usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 31. 8. 2010, sp. zn. 4 To 575/2010, v trestní věci vedené u Okresního soudu ve Strakonicích pod sp. zn. 20 T 53/2010.

Z o d ů v o d n ě n í :

Rozsudkem Okresního soudu ve Strakonicích ze dne 31. 5. 2010, sp. zn. 20 T 53/2010, byla obviněná B. K.

I. uznána vinnou v bodě 1) trestným činem úvěrového podvodu podle § 250b odst. 1, 3 tr. zák., kterého se podle skutkových zjištění dopustila tím, že dne 22. 5. 2009 na pobočce společnosti

GE M. B., a. s., se sídlem v P. (dále jen „banka“), na adrese S., podala žádost o poskytnutí úvěru, v níž uvedla, že je zaměstnána v pracovním poměru na dobu neurčitou u zaměstnavatele E. v S., s čistým měsíčním příjmem ve výši 13 280 Kč, ač u tohoto zaměstnavatele nebyla nikdy zaměstnána a v tuto dobu byla bez zaměstnání a bez pravidelného příjmu, a na základě těchto nepravdivých údajů s ní banka dne 25. 5. 2009 uzavřela smlouvu o úvěru na poskytnutí úvěru ve výši 100 000 Kč, který se obviněná zavázala splatit v 84 pravidelných splátkách po 1976 Kč, vždy k dvacátému pátému dni v měsíci počínaje dnem 25. 6. 2009, avšak do současné doby žádnou ze sjednaných splátek neuhradila a bance tímto jednáním způsobila škodu ve výši 100 000 Kč. Za tento trestný čin byla obviněná odsouzena podle § 250b odst. 3 tr. zák. k trestu odnětí svobody v trvání osmi měsíců, a podle § 58 odst. 1 tr. zák. a § 59 odst. 1 tr. zák. byl výkon tohoto trestu podmíněně odložen na zkušební dobu v trvání osmnácti měsíců; rovněž bylo rozhodnuto o náhradě škody;

II. byla obviněná zproštěna podle § 226 písm. b) tr. ř. obžaloby pro skutek uvedený pod bodem 2) obžaloby, spočívající v tom, že dne 25. 5. 2009 na pobočce společnosti GE M. B., a. s., uzavřela se společností C., a. s., pojistnou smlouvu jako první pojištěný a klient pojistníka na základě rámcové pojistné smlouvy/pojistky, uzavřené mezi pojistníkem, společností GE M. B., a. s., a pojistitelem, pojišťovnou C., a. s., o souboru pojištění typu „B“ pokrývající pojištění schopnosti splácet úvěrové splátky pro případ úmrtí, plné invalidity, dlouhodobé pracovní neschopnosti a ztráty zaměstnání klienta, přičemž při uzavírání smlouvy uvedla, že je zaměstnána v pracovním poměru na dobu neurčitou u zaměstnavatele E. v S., s čistým měsíčním příjmem ve výši 13 280 Kč, ač u tohoto zaměstnavatele nebyla nikdy zaměstnána a v tuto dobu byla bez zaměstnání a bez pravidelného příjmu, když k pojistnému plnění nedošlo a společnosti C., a. s., se sídlem P., tak nevznikla žádná škoda, kvalifikovaný jako trestný čin pojistného podvodu podle § 250a odst. 1 tr. zák., neboť v žalobním návrhu uvedený skutek není trestným činem.

Krajský soud v Českých Budějovicích jako odvolací soud usnesením ze dne 31. 8. 2010, sp. zn. 4 To 575/2010, rozhodl o odvolání podaném státním zástupcem v neprospěch obviněné tak, že podle § 258 odst. 1 písm. d), odst. 2 tr. ř. zrušil zprošťující výrok pod bodem II. uvedeného rozsudku okresního soudu.

Nejvyšší státní zástupkyně proti tomuto usnesení odvolacího soudu podala v neprospěch obviněné B. K. s odkazem na dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. dovolání, v němž poté, co shrnula průběh trestního řízení, zejména obsah odůvodnění rozhodnutí soudu prvního a druhého stupně, vyjádřila, že s rozhodnutím odvolacího soudu nesouhlasí. Neztotožnila se s ním především v závěru, že trestný čin pojistného podvodu je jako prostředek relativně malého významu fakticky konzumován trestným činem úvěrového podvodu podle § 250b odst. 1, 3 tr. zák. Poukázala na to, že důsledkem faktické konzumpce je, že základní, cílová právní kvalifikace činu konzumuje právní kvalifikaci méně významnou. Tam, kde je ve hře faktická konzumpce, se sbíhají trestné činy mnohdy velmi nesourodé, spojené s výrazně odlišnou mírou trestnosti, vyjádřenou v odpovídajících trestních sazbách, což se ovšem v konkrétním případě nestalo, a nelze přehlédnout ani to, že trestným činem úvěrového podvodu byla způsobena škoda úvěrové společnosti, zatímco v případě trestného činu pojistného podvodu lze za poškozenou považovat pouze pojišťovnu, která poskytla plnění. Oba trestné činy postihují zcela obdobné jednání, tj. uvedení nepravdivých údajů při uzavírání určitého typu smluv, a mají zcela shodnou trestní sazbu. V dané trestní věci by obviněné hrozil přísnější trest za trestný čin úvěrového podvodu, ale to jen z důvodu, že tímto trestným činem byla způsobena škoda nikoli malá ve smyslu § 250b odst. 3 tr. zák. Rozdíl obou konkrétních trestních sazeb v případě obviněné není takového rázu, aby svědčil závěru, že trestný čin pojistného podvodu podle § 250a odst. 1 tr. zák. byl jen prostředkem nebo vedlejším produktem relativně malého významu ve srovnání s trestným činem úvěrového podvodu podle § 250b odst. 1, 3 tr. zák. Se závěry krajského soudu se ztotožnila jen v tom,

že obě jednání, o kterých bylo samostatně rozhodováno pod body 1) a 2), tvoří z hlediska trestněprávního jeden skutek, takže byly spáchány v jednočinném souběhu. Nejvyšší státní zástupkyně poukázala na to, že Rámcová smlouva uzavřená mezi GE M. B., a. s., a pojišťovnou C., a. s., nebyla orgány činnými v trestním řízení opatřena a dokazování tak zůstalo neúplné. Uvedení nepravdivých údajů v souvislosti s uzavřením pojistné smlouvy bylo jen prostředkem k uzavření úvěrové smlouvy, která byla konečným cílem obviněné.

V závěru svého dovolání nejvyšší státní zástupkyně navrhla, aby Nejvyšší soud v neveřejném zasedání podle § 265k odst. 1, 2 tr. ř. za podmínky uvedené v § 265p odst. 1 tr. ř. zrušil usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 31. 8. 2010, sp. zn. 4 To 575/2010, jakož i všechna další rozhodnutí na zrušené rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu, a dále postupoval podle § 265l odst. 1 tr. ř. a přikázal Krajskému soudu v Českých Budějovicích, aby předmětnou věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Přestože bylo dovolání nejvyšší státní zástupkyně doručeno obviněné, ta k němu do dne konání neveřejného zasedání vyjádření nepodala.

Když Nejvyšší soud jako soud dovolací shledal, že dovolání nejvyšší státní zástupkyně je přípustné podle § 265a odst. 1, 2 písm. a) tr. ř., bylo podáno osobou oprávněnou v souladu s ustanovením § 265d odst. 1 písm. a) tr. ř., v zákonné lhůtě, a na místě, kde lze podání učinit (§ 265e odst. 1, 2 tr. ř.) posuzoval, zda byl dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. uplatněn v souladu se zákonnými podmínkami, neboť dovolání lze podat jen z důvodů taxativně uvedených v § 265b tr. ř.

Podle § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. je možné dovolání podat, jestliže rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotně právním posouzení. Pokud dovolatelka v rámci tohoto důvodu spatřovala nesprávnost právní kvalifikace v tom, že čin obviněné nebyl posouzen též jako trestný čin pojistného podvodu podle § 250a odst. 1 tr. zák., když tuto právní kvalifikaci toliko vypustil, vznesla námitky v souladu se zákonnými podmínkami pro tento dovolací důvod stanovenými. Nejvyšší soud se proto dále zabýval tím, zda jsou výše uvedené výhrady dovolatelky opodstatněné.

Jak je z výroku i odůvodnění napadeného rozhodnutí odvolacího soudu patrné, odvolací soud zrušil rozsudek soudu prvního stupně ve zprošťujícím výroku proto, že při zjištění, že jde ve vztahu k odsuzující části výroku o vině uvedeného v bodě I. 1) rozsudku soudu prvního stupně o jeden skutek, shledal, že o něm již soud prvního stupně, který obviněnou v bodě 1) uznal vinnou trestným činem úvěrového podvodu podle § 250b odst. 1, 3 tr. zák., rozhodl. Odvolací soud připustil, že obviněná mohla uvedeným skutkem spáchat vedle trestného činu úvěrového podvodu podle § 250b odst. 1, 3 tr. zák., též trestný čin pojistného podvodu podle § 250a odst. 1 tr. zák., ale podle této právní kvalifikace uvedený čin obviněné neposoudil. Jako důvod uvedl, že trestný čin pojistného podvodu podle § 250a odst. 1 tr. zák. „je prostředkem relativně malého významu ve srovnání s trestným činem úvěrového podvodu podle § 250b odst. 1, 3 tr. zák. S přihlédnutím k faktické konzumpci proto zprošťující výrok toliko zrušil.“

K těmto závěrům, s nimiž se dovolatelka neztotožnila a výslovně proti nim v podaném dovolání brojila, je potřeba nejprve uvést, že faktická konzumpce je jedním z případů, kdy je vyloučen jednočinný souběh trestných činů, který vychází z pravidla, že každý skutek má být zásadně posouzen podle všech zákonných ustanovení (srov. rozhodnutí č. 25/1964 Sb. rozh. tr.), jež na něj dopadají. Jednočinný souběh se dělí na stejnorodý a nestejnorodý podle toho, zda pachatel jedním skutkem naplní vícekrát tutéž skutkovou podstatu trestného činu, anebo jedním skutkem naplní více různých skutkových podstat trestných činů.

O tzv. faktickou konzumpci, která vylučuje jednočinný souběh trestných činů, jde tehdy, když jeden

trestný čin je prostředkem relativně malého významu ve srovnání se základním trestným činem nebo vedlejším, málo významným produktem základního trestného činu. Předpoklady faktické konzumpce jsou vytvořeny faktickým průběhem činu a nevyplývají z poměru skutkových podstat trestných činů nebo jejich trestních sankcí (srov. rozhodnutí č. 10/1987-II. Sb. rozh. tr.).

Pro posouzení otázek souvisejících se souběhem je rozhodující vymezení pojmu skutek a ujasnění si, kdy jde o jeden skutek a kdy o více skutků. Vícečinný souběh předpokládá více skutků a každý z těchto skutků se posuzuje jako samostatný trestný čin. Naproti tomu při jednočinném souběhu jde o skutek jediný, kterým je spácháno více trestných činů. V konkrétním případě však může jít o kombinaci souběhu vícečinného s jednočinným (např. pachatel vykoná více skutků, z nichž každý naplňuje skutkové podstaty více trestných činů). Momentem, který dělí pachatelovo jednání na různé skutky, je následek závažný z hlediska trestního práva, který pachatel způsobil nebo chtěl způsobit. Za jeden skutek lze považovat jen ty projevy vůle pachatele navenek, které jsou pro tento následek kauzální, pokud jsou zahrnuty zaviněním (srov. rozhodnutí č. 8/1985 Sb. rozh. tr.). Podstatu skutku tvoří jednání. Jednání jako projev vůle ve vnějším světě je konání i opomenutí, může být spácháno úmyslně i z nedbalosti. Meze útoků (aktů) zahrnutých do jednání jsou však určeny trestněprávně relevantním následkem, jehož příčinou je jednání. Přitom se jedná o následek, který je znakem některého konkrétního trestného činu. Takový konkrétní následek spojuje dílčí útoky (akty) do jednoho skutku a zároveň umožňuje dělit chování člověka na různé skutky (např. aby šlo o jediný skutek, musí být výstřel příčinou usmrcení). K jednání pak musí přistoupit zavinění, přičemž je nutné, aby pachatel jednal v té formě zavinění, která je relevantní pro příslušnou skutkovou podstatu trestného činu. Proto nelze pokládat za samostatné skutky takové akty, které všechny směřují k témuž následku relevantnímu pro trestní právo (např. více bodných ran, které vedly k usmrcení). Týž následek spojuje tyto akty, neboť je tu k němu příčinný vztah i zavinění (viz Šámal, P., Púry, F., Rizman., S. Trestní zákon. Komentář. I. díl. 6., doplněné a přepracované vydání. Praha : C. H. Beck, 2004, s. 27).

Vzhledem k tomu, že trestné jednání obviněné bylo rozsudkem soudu prvního stupně rozděleno do dvou bodů 1) a 2) a bylo o nich rozhodnuto různými výroky (odsuzujícím a zprošťujícím), bylo považováno za dva samostatné skutky. S tímto závěrem soudu prvního stupně se však odvolací soud neztotožnil, protože shledal, že jde o jeden skutek, za nějž jednání obviněné považovala i dovolatelka, která v dovolání výslovně uvedla, že se s odvolacím soudem v tomto ohledu shoduje.

Nejvyšší soud takto vyjádřený závěr odvolacího soudu považuje za správný a učiněný v souladu se shora vymezenými pravidly, neboť je patrné, že čin obviněné, který vedl ke dvěma odlišným následkům spatřovaným jednak ve vylákání úvěru a jednak ve sdělení nepravdivých údajů v pojistné smlouvě, spočíval ve stejném jednání, a to ve sdělení, „že je zaměstnána v pracovním poměru na dobu neurčitou u zaměstnavatele E. v S., s čistým měsíčním příjmem ve výši 13 280 Kč, ač u tohoto zaměstnavatele nebyla nikdy zaměstnána a v tuto dobu byla bez zaměstnání a bez pravidelného příjmu“. To, že obviněná tyto nepravdivé skutečnosti při sjednávání úvěrové smlouvy poskytla, vedlo na jedné straně k tomu, že na jejich podkladě banka s obviněnou uzavřela shora označenou úvěrovou smlouvu, a na druhé straně k tomu, že v souvislosti s tímto úkonem následně na základě těchto podkladů „uzavřela se společností C., a. s., pojistnou smlouvu jako první pojištěný a klient pojistníka“.

Při správnosti závěru o tom, že jde o jeden skutek, se odvolací soud zabýval tím, zda je opodstatněné toto trestné jednání obviněné posoudit podle vzniklých následků jako dva uvedené trestné činy. Se zřetelem na to, že shledal trestný čin pojistného podvodu podle § 250a odst. 1 tr. zák., o který by se po formální stránce v této věci jednalo, jak správně odvolací soud dovodil, za relativně malého významu ve srovnáním s druhým z uvažovaných trestných činů, tuto méně závažnou právní kvalifikaci vypustil a podle ní čin obviněné neposuzoval.

Se závěrem, že skutek spáchaný obviněnou není potřebné posuzovat podle obou uvedených právních kvalifikací, se Nejvyšší soud ztotožnil, neboť má za to, že s ohledem na okolnosti, za nichž k trestnému jednání došlo, k osobě obviněné, jakož i dalším rozhodným skutečnostem není nezbytně nutné, aby byly vykvalifikovány oba uvedené následky. Lze přisvědčit odvolacímu soudu i v tom, že u trestného činu pojistného podvodu podle § 250a odst. 1 tr. zák. jde o porušení zájmu chráněného trestním zákonem menší protispolečenské závažnosti, neboť tento čin, ač dokonán, zůstal pouze v rovině uvedení nepravdivých údajů za situace, kdy obviněná, byť s tím, že bude na podkladě jí uvedených lživých skutečností sjednána označená pojistná smlouva, o tom věděla a k jejímu uzavření dala svůj souhlas. I přes tuto skutečnost obviněná prvotně nezamýšlela sjednat pojištění a její zájem nesměřoval k uzavření pojistné smlouvy. Motivem k jejímu činu byla především snaha vylákat poskytnutí úvěru, což pro ni bylo zásadní, a proto především k realizaci tohoto záměru uvedeným protiprávním způsobem jednala. Uzavření pojistné smlouvy vyplynulo až z okolností a podmínek vzniklých při projednávání žádosti o úvěr, a tedy až na základě něho dala vědomě souhlas k tomu, aby na podkladě již poskytnutých nepravdivých údajů, jež bance předložila, došlo též k uzavření pojistné smlouvy. Tyto skutečnosti svědčí o menším vlastním zájmu obviněné na uzavření pojistné smlouvy, která se jí týkala jen okrajově, neboť ta vznikla na podkladě rámcové pojistné smlouvy/pojistky, uzavřené mezi společností GE M. B., a. s., a pojišťovnou C., a. s., a obviněná zde vystupovala jako první pojištěný a klient pojistníka. Trestně právní význam tohoto následku není s ohledem na jeho menší nebezpečnost podstatný, protože rozhodné pro obviněnou bylo uzavření úvěrové smlouvy a tím vylákání úvěru.

S ohledem na tyto skutečnosti a se zřetelem na menší stupeň nebezpečnosti u trestného činu pojistného podvodu podle § 250a tr. zák. se nejeví nutné plně respektovat zásadu, že každý skutek má být zásadně posouzen podle všech zákonných ustanovení, která na něj dopadají. V tomto případě, s ohledem na uvedené skutečnosti, za nichž byl čin spáchán, je základní smysl jednočinného souběhu dostatečně vystižen povahou a závažností jednání posouzeného jako trestný čin úvěrového podvodu podle § 250b odst. 1, 3 tr. zák. (k tomu přiměřeně rozhodnutí č. 25/1964 Sb.). Z těchto důvodů Nejvyšší soud považuje za přiléhavé, pokud odvolací soud shledal, že jde o tzv. faktickou konzumpci, s ohledem na niž právní kvalifikaci podle § 250a odst. 1 tr. zák. nepoužil a vypustil ji.

Takový právní závěr nevylučuje ani srovnání trestních sazeb, neboť je patrné, že trestný čin pojistného podvodu podle § 250a odst. 1 tr. zák. je vymezen trestní sazbou odnětí svobody až na dvě léta, což je potrestání mírnější, než je tomu u trestného činu úvěrového podvodu podle § 250b odst. 1, 3 tr. zák., kde je možné uložit trest odnětí svobody od šesti měsíců až na tři léta. I přesto, že dovolatelka nepovažuje tato rozpětí za výrazně se odlišující, Nejvyšší soud tuto skutečnost nemá za natolik rozhodnou, aby nebylo možné shledat správným závěr, že trestný čin podle § 250a odst. 1 tr. zák. byl v tomto konkrétním případě konzumován. Zjištění, že se v konkrétním případě jedná o faktickou konzumpci, není totiž možné opírat toliko o srovnání trestních sazeb u trestných činů u jednočinného souběhu přicházejících do úvahy, ale je na ni nutné usuzovat z faktického průběhu činu (srov. rozhodnutí č. 10/1987-II. Sb. rozh. tr.). Právě podle okolností, za nichž byl čin spáchán, a s přihlédnutím k jeho povaze a závažnosti (společenské škodlivosti) je možné dojít k závěru o tom, zda je takový trestný čin prostředkem jen relativně malého významu ve srovnání se základním trestným činem nebo vedlejším, málo významným produktem základního trestného činu.

Vzhledem k takto rozvedených právním úvahám Nejvyšší soud se s dovoláním napadenými rozhodnutími ztotožnil a považuje výrok o vině obviněné i použitou právní kvalifikaci za správné. Dovolání nejvyšší státní zástupkyně proto neshledal důvodným. Protože mohl své závěry o správnosti použité právní kvalifikace učinit jen na základě obsahu spisu a odůvodnění napadených rozhodnutí, z jejichž obsahu je zřejmé, že se soudy se všemi pro spravedlivé rozhodnutí významnými skutečnostmi v potřebné míře vypořádaly, dovolání odmítl podle § 265i odst. 1 písm. e) tr. ř., neboť ho považoval za zjevně neopodstatněné.